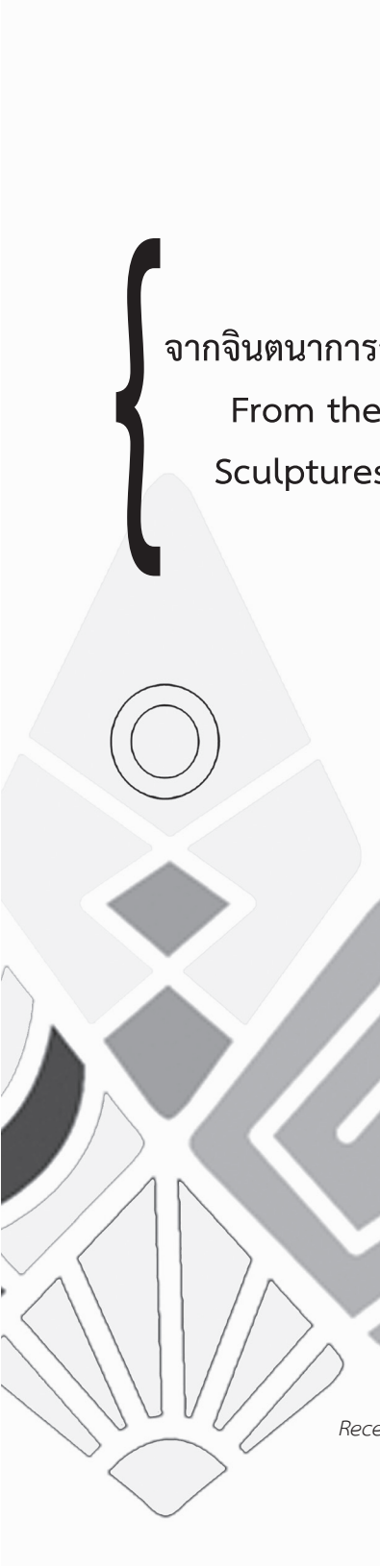

จากจินตนาการสู่งานประติมากรรมของเด็กตาบอดสนิท

From the Imagination to the Tangible:
Sculptures of the Totally Blind Children

ปฏิมา นาคบังเกิด¹

Patima Nakbangkerd

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์
คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

Master of Fine Arts (Art Theory)

Faculty of Painting, Sculpture and Graphic Arts,

Silpakorn University

(E-mail: loogged@hotmail.com)

Received: 20/02/2020 Revised: 13/05/2020 Accepted: 17/05/2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ผลงานประติมากรรมของเด็กตาบอด โดยใช้ทฤษฎีรูปทรงนิยม (Formalism) ศึกษาทัศนธาตุต่างๆ เช่น จุด เส้น สี รูปร่าง รูปทรง มวล น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงและเงา พื้นที่ว่าง และลักษณะผิวที่แสดงบนผลงานประติมากรรม รวมถึงศึกษาแนวความคิดการสร้างสรรค์ผลงานจากการสัมภาษณ์เด็กตาบอดและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างสรรค์และกระบวนการรับรู้ของเด็กตาบอด

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการสร้างสรรค์และการรับรู้ของเด็กตาบอดแต่ละคนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะการรับรู้เรื่องสี เด็กแต่ละคนจะมีการจดจำและแยกแยะสีโดยใช้ผัสสะต่างๆ เช่น จากการสัมผัส จากระสชาติ จากความรู้สึก เป็นต้น และนอกจากนี้รูปทรงที่เด็กตาบอดรับรู้และเข้าใจและนำมาสร้างสรรค์ผลงานส่วนใหญ่เป็นรูปทรงเรขาคณิต ถึงแม้ว่าผลงานจะออกมาในรูปแบบนามธรรมที่ขัดแย้งกับรูปทรงที่มีความหมายก็ตาม แต่กลับเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเส้นที่ความงดงามในแบบที่เรียบง่ายไร้เดียงสาโดยมิได้ผ่านการปรุงแต่ง

คำสำคัญ: เด็กตาบอดสนิท, ทฤษฎีรูปทรงนิยม, ทัศนธาตุ

Abstract

The researcher analyzes the individuals' sculptures using the formalism approach that examines elements of art such as points, lines, shapes, forms, masses, tones of light and shadow, colors, spaces, and textures. Moreover, blind children, as well as others, were interviewed about the concepts of the artworks in order to gain a better understanding of the process of creativity and the perception of blind children.

The findings have shown that the creative process and the perception of each subject are different, especially with respect to

color perception. Blind children have unique ways to remember and identify colors. They use the other remaining senses such as touch, taste, and feel. The majority of forms that blind children knew and used are geometric. Although their artworks are abstract and do not associate with meanings of the forms they have used, the beauty lies in its simplicity and innocence without any artificiality.

Keywords: Blind children, formalism, elements of art

บทนำ

เนื่องจากงานด้านทัศนศิลป์ สิ่งสำคัญพื้นฐานที่ใช้ในการรับรู้ นั่นคือสัมผัสไม่ได้ คือ “ดวงตา” เป็นสิ่งรับรู้แรกที่จะสามารถสัมผัสได้เมื่อดูงานชิ้นหนึ่ง และตัวศิลปินเองก็ใช้ดวงตาเป็นสิ่งสำคัญเช่นกันในการสร้างงาน เพื่อให้ผลงานออกมาสมบูรณ์แบบและสื่อในสิ่งที่ตัวศิลปินเองต้องการจะถ่ายทอดออกมา แต่ก็มีคำพูดที่ว่า “เวลาดูงานศิลปะต้องใช้ใจมอง” เมื่อเราสามารถเข้าใจงานศิลปะและรับรู้ด้วยใจได้ จะเป็นไปได้ไหมที่คนตาบอดนั้นสามารถสร้างงานศิลปะจากจิตใจของพวกเขาได้

การเรียนรู้โลกของคนตาบอดไม่ว่าจะในห้องเรียนหรือในชีวิตประจำวัน อาศัยเพียงแค่การได้ยิน อาจไม่สามารถเก็บรายละเอียดได้ทั้งหมด อีกทั้งยังไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจที่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องอาศัยการสัมผัส และกลิ่นเข้ามาช่วย เพื่อสร้างจินตนาการหรือมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งนั้น เพื่อการเรียนรู้รูปลักษณ์ ลักษณะของสิ่งเหล่านั้น ดังนั้นหากกล่าวว่าคุณตาบอดที่ใช้การมองและการได้ยินในการเรียนรู้เป็นหลัก สำหรับคนตาบอดการได้ยินและการสัมผัสอาจเป็นผัสสะหลัก แต่ในท้ายที่สุดทั้งคนตาดีและคนตาบอด ล้วนแล้วแต่มีความสามารถในการรับรู้และการทำความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ แต่อาจแตกต่างกันในวิธีการเรียนรู้เท่านั้น (สรัญญา เตรีตน์, 2560)

การเรียนการสอนศิลปะในห้องเรียนสำหรับคนตาบอดคุณครูจะสอนทั้งด้าน ประติมากรรม และจิตรกรรม โดยเฉพาะทางด้านประติมากรรมคุณครูจะเน้นเป็นพิเศษ เนื่องจากคนตาบอดสามารถสัมผัสรูปร่างและคาดเดาในสิ่งที่ตนเองสร้างสรรค์ได้ง่ายกว่างานจิตรกรรม ด้านการสอนคุณครูจะเป็นผู้กำหนดหัวข้อและเทคนิคให้แก่นักเรียนในแต่ละครั้ง หรือในบางครั้งคุณครูจะเปิดโอกาสให้เด็กตาบอดสร้างสรรค์ผลงานตามจินตนาการของตนเองโดยไม่กำหนดหัวข้อ ส่วนรูปแบบงานประติมากรรม จะมีทั้งแบบลอยตัวและแบบนูนต่ำ ส่วนงานจิตรกรรมจะเป็นการวาดภาพบนกำแพง คือ ให้เด็กๆ สร้างสรรค์ผลงานไปพร้อมกับการปลดปล่อยอารมณ์ออกมา โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเนื้อหาหรือเรื่องราวในการสร้างสรรค์

องค์ประกอบศิลป์ เป็นหลักพื้นฐานสำคัญสำหรับการสร้างสรรคงานศิลปะ (ทัศนศิลป์) ซึ่งประกอบไปด้วย จุด เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว ฯลฯ โดยองค์ประกอบเหล่านี้ก่อให้เกิดความงามในทางสุนทรียะในศตวรรษที่ 20 ศิลปินเริ่มมีการสร้างงานศิลปะในรูปแบบสมัยใหม่ หันมาให้ความสำคัญแก่รูปทรงของศิลปะ มากกว่าเรื่องราวหรือเนื้อหาทางอารมณ์ที่ไม่ใช่ศิลปะที่แท้จริง (ชูลูด นิยมเสมอ, 2557) ก่อให้เกิดทฤษฎีรูปทรงนิยม (Formalism) กล่าวคือ ศิลปะที่แท้จริงขึ้นอยู่กับรูปทรงที่มีนัยยะสำคัญ อันเกิดจากการรวมตัวกันของเส้นสีที่ประสานกันอย่างกลมกลืน จนเกิดเป็นรูปทรงบริสุทธิ์ (Pure Form) ซึ่งรูปทรงนัยยะสำคัญจะทำให้เกิดความรู้สึกสุนทรียะ ดังนั้นนักวิจารณ์ศิลปะจะให้ความสำคัญในการวิเคราะห์รูปร่าง รูปทรง รวมถึงทัศนธาตุต่างๆ ที่สัมพันธ์กันอย่างมีเอกภาพมากกว่าให้ความสำคัญกับเนื้อหาของผลงาน

ดังนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยากหากคนตาบอดจะสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ออกมาล้ากขึ้นกับรกับมีวัสดุอุปกรณ์และมีพื้นที่ที่เหมาะสมในการช่วยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ซึ่งในส่วนของการสร้างสรรค์งานศิลปะนั้นย่อมแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และจินตนาการของคนตาบอดแต่ละคนแต่ละช่วงวัย ผลงานศิลปะของคนตาบอดที่ถูกสร้างขึ้นผู้วิจัยจะนำผลงานศิลปะเหล่านั้นมาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาการรับรู้ความงามของคนตาบอด โดยใช้ทฤษฎีรูปทรงนิยมมาเป็นส่วนช่วย

ในการศึกษาและทำความเข้าใจในรูปร่าง รูปทรง และทัศนธาตุต่างๆ ที่อยู่ในผลงานศิลปะของคนตาบอด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์รูปร่างและองค์ประกอบจากผลงานประติมากรรมของเด็กตาบอดสนิท โดยใช้ทฤษฎีรูปทรงนิยม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการถ่ายทอด และกระบวนการรับรู้ของผู้พิการทางสายตา

ประโยชน์ของการวิจัย

ได้รับความรู้และความเข้าใจในกระบวนการสร้างงานศิลปะของเด็กตาบอดสนิท ซึ่งสามารถรับรู้ได้ผ่านผลงานทางศิลปะ และยังได้ทราบถึงจินตนาการ และแนวความคิดของผู้พิการทางสายตาที่สื่อออกมาทางผลงานศิลปะ ตลอดจนสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นให้เด็กตาบอดสนิท เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะ

ขอบเขตของการวิจัย

วิเคราะห์ผลงานทัศนศิลป์ด้านประติมากรรมของเด็กตาบอดสนิทจากมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ช่วงอายุ 11-12 ปี ทั้งหมด 9 คน ผลงานทั้งหมด 18 ชิ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ผลงานศิลปะของเด็กตาบอดสนิท โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1.1 เอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมจากวิทยานิพนธ์ หนังสือทางวิชาการ บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ตที่มีเนื้อหา

เกี่ยวข้องกับคนตาบอด โดยศึกษาเรื่องพฤติกรรม การรับรู้ การเรียนการสอนศิลปะของคนตาบอด รวมถึงศึกษาหลักขององค์ประกอบศิลป์ เพื่อนำมาอภิปรายผลการวิจัย

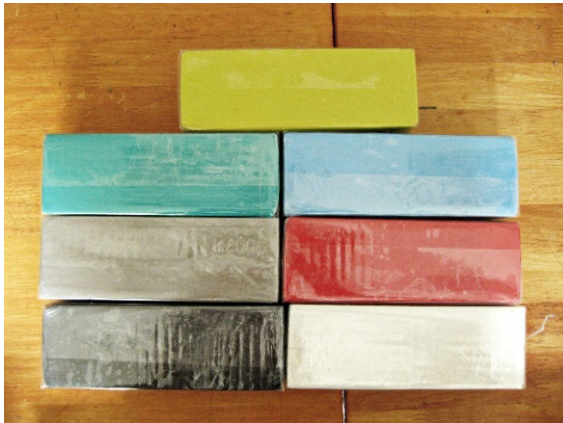
1.2 ภาคสนาม ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลการเรียนการสอนวิชาศิลปะจากมูลนิธิช่วยเหลือคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยทำการบันทึกภาพบรรยายการเรียนการสอนในวิชาศิลปะ สัมภาษณ์อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปะ รวมถึงสัมภาษณ์และพูดคุยกับเด็กตาบอดและเด็กตาบอดสนิท เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ผลงานศิลปะของเด็กตาบอดสนิท

2. วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้การสร้างงานประติมากรรม

2.1 ดินน้ำมันหลากสี 28 ก้อน ต่อเด็ก 9 คน ก้อนละ 1 กิโลกรัม มีทั้งหมด 7 สี ดังนี้ ขาว ดำ เทา แดง เหลือง เขียว และฟ้า

2.2 ดินเบาหลากสี 8 ถัง ต่อเด็ก 9 คน สีละ 500 กรัม มีทั้งหมด 8 สี ดังนี้ สีขาว สีเหลือง สีแดง สีส้ม สีม่วง สีเขียว สีฟ้า และสีน้ำตาล

2.3 กรรียง จำนวน 3 อัน

ภาพประกอบที่ 1 ดินน้ำมันหลากสี

ภาพประกอบที่ 2 ดินเบาหลากสี

ภาพประกอบที่ 3 เกรียง (อุปกรณ์ที่ใช้งานการสร้างสรรค์งาน)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เพื่อศึกษาการเรียนการสอนวิชาศิลปะ และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญและเด็กตาบอด

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

3.2 ค้นหาวัสดุที่เหมาะสมในการสร้างงานประติมากรรมสำหรับเด็ก
ตาบอด เพื่อเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญดำเนินการพิจารณาความเหมาะสม

3.3 ผู้วิจัยนำวัสดุสำหรับสร้างงานประติมากรรม (ดินน้ำมันหลากสี)
ให้แก่เด็กตาบอดสนิท จำนวน 9 คน และสัมภาษณ์พูดคุยกับเด็กตาบอดสนิทระหว่าง
สร้างสรรค์ผลงาน เพื่อประกอบการวิเคราะห์ผลงานศิลปะ

3.4 รวบรวมผลงานประติมากรรมของเด็กตาบอดสนิท นำมาวิเคราะห์
โดยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ และสรุปผลการศึกษาข้อมูลและผลการวิเคราะห์ผล
งานศิลปะเด็กตาบอดสนิท

4. ข้อกำหนดในการสร้างงาน และลักษณะห้องเรียน

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง โดยเด็กทุกคนสร้างสรรค์ผลงานพร้อมกัน

ภาพประกอบที่ 4 ภาพห้องเรียนศิลปะมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชินูปถัมภ์

5. การเรียนวิชาศิลปะของมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์

ด้านการเรียนศิลปะของมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เด็กตาบอดจะเริ่มเรียนตั้งแต่อนุบาล โดยแต่ละครั้งจะมีการเรียนรู้ทักษะต่างๆ อย่างเช่น การวาดรูป การระบายสี การปั้น เป็นต้น การเรียนแต่ละวิชาจะมีทั้งเด็กตาบอดสนิทและเด็กสายตาสีเทาเลือนกลาง ซึ่งเด็กที่มีสายตาสีเทาเลือนกลางจะค่อยช่วยเหลือเด็กตาบอดสนิทในเรื่องการเลือกสี และการบอกตำแหน่งของสิ่งของ โดยปกติแล้วเด็กตาบอดสนิทและเด็กสายตาสีเทาเลือนกลางจะได้รับการสอนเรื่องการรับรู้สีจากครูผู้สอน ผู้ปกครอง และจากคำบอกเล่าของบุคคลทั่วไป แต่วิธีการจดจำของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป บางคนจดจำเป็นรสชาติ กลิ่น ความรู้สึก หรือผิวสัมผัส ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการสอนของครู ผู้ปกครอง และคำบอกเล่าของบุคคลทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น Mia Ingallina เป็นผู้พิการทางสายตา (ตาบอดสนิท) ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสี ในรูปแบบที่เธอเข้าใจลงบนเว็บไซต์ Thought Catalog มีหัวเรื่องว่า “What Each Color Means, According To A Blind Person” เธอได้บอกเล่าไว้ว่า “เวลาที่เธอนึกถึงสีต่างๆ เธอมองไม่เห็นสีเหล่านั้น” แต่เธอใช้ความรู้สึกเป็นตัวจดจำสี ดังนี้

สีแดง คือ ความอบอุ่นของอ้อมกอด หรือความอบอุ่นตอนที่กุมมือของตนเอง

สีส้ม คือ รสชาติของส้ม หรือรสชาติของลูกอมและความสดชื่นของไอศกรีมรสส้ม

สีเหลือง คือ ความอบอุ่นของแดดอ่อนๆ ช่วงฤดูหนาว หรือหนังสือที่ถูกเปิดอ่านมาแล้วกว่า 1 พันคนใน 100 ปี และรสชาติของบัตเตอร์สโกตช์ (Butterscotch)

สีเขียว คือ กลิ่นของหญ้าที่ถูกตัดใหม่ๆ ความรู้สึกของใบไม้ใบหญ้าที่มีชีวิตชีวา

สีฟ้า คือ ความรู้สึกสงบ สบายในวันที่ไร้เมฆ ความเรียบของก้อนหินที่
ลื่นมือ และเสียงของเปียโนที่ถูกเล่นโดยคนที่ใส่ใจและความรู้สึกเข้าไปในทำนอง

สีม่วง คือ ความรู้สึกของดอกไม้ก่อนที่จะบาน รสชาติขององุ่นที่รู้สึก
สดชื่น และความรู้สึกที่ได้สัมผัสสัมผัสกะมะยี

สีชมพู คือ เสียงหัวเราะที่ไร้ขีดจำกัดของเด็กๆ ความอ่อนนุ่มของกลีบ
ดอกไม้ และเป็นความรู้สึกที่ได้สัมผัสแสงพระอาทิตย์ที่ปรากฏหลังจากหิมะหยุดตก

สีดำ คือ รสชาติที่เข้มข้นของช็อคโกแลต ความรู้สึกช่วงเวลาที่ยืดตั
นอนและยังไม่ได้สติเต็มที่ และรวมถึงความรู้สึกสงบและปลอดภัย

สีขาว คือ เสียงของลมที่พัดผ่านต้นสน เสียงที่แผ่วเบาของหิมะที่ตกลง
มาบนพื้น และความรู้สึกของเม็ดทรายละเอียดที่ก่ายอยู่ในมือ

สีเทา คือ ความรู้สึกหลังจากที่ฝนตก ที่ทำให้ทุกอย่างดูเล็กลงไป
เหมือนกับตอนที่เราเปียกฝน เสื้อผ้าของเรานั้นจะหดตัว แขนขิดร่างของเราและ
กลิ่นของพื้นดิน ถนน ต้นไม้หลังฝนตก (Mia Ingallina, 2016)

หลังจากที่ได้ศึกษาความเข้าใจเรื่องสีของคนตาบอดผ่านบทความของ
Mia Ingallina พบว่าเธอใช้ความรู้สึกจากผัสสะต่างๆ เป็นตัวแบ่งแยกสีให้เธอเข้าใจ
เรื่องของสีมากยิ่งขึ้น แต่ถึงอย่างนั้นคนตาบอดไม่สามารถเข้าใจเรื่องสีได้อย่างลึกซึ้ง
แต่คนตาบอดสามารถรับรู้และแบ่งแยกสีได้ผ่านทางความรู้สึกจากผัสสะต่างๆ รวมถึง
คำอธิบายของคนทั่วไป

6. ตัวอย่างการวิเคราะห์ผลงานศิลปะของเด็กตาบอดสนิท

6.1 อาสาสมัคร ก.

วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

แนวความคิด

ผลงานของอาสาสมัคร ก. (ภาพที่ 5) เป็นเด็กที่ชอบดอกไม้ และผู้ใหญ่
หรือผู้คนรอบตัวส่งเสริมให้ปั้นหรือสร้างสรรค์งานศิลปะเกี่ยวกับดอกไม้ จึงเลือกที่
จะสร้างสรรค์ผลงานเป็นดอกไม้ต่างๆ ตามจินตนาการของตนเอง จากแนวคิดและ
รูปแบบการสร้างสรรค์ของอาสาสมัคร ก. สามารถแบ่งแยกทัศนธาตุที่พบในผลงาน
ได้ ดังนี้

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

1. เส้น

ผลงานของอาสาสมัคร ก. (ภาพที่ 5) มีเส้นโครงเป็นเส้นตั้งแสดงให้เห็นถึงความสมดุล มั่นคง แข็งแรง นอกจากเส้นโครงของผลงานแล้วในผลงานยังประกอบไปด้วยเส้นโค้ง และเส้นโค้งกันหอย ซึ่งเส้นโค้งให้ความรู้สึกสบาย อ่อนช้อย เลื่อนไหลต่อเนื่อง เส้นโค้งกันหอยจะให้ความรู้เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง แสดงถึงการเติบโต

2. รูปร่าง รูปทรง มวล

ผลงานของอาสาสมัคร ก. เป็นรูปทรงที่มีมวล ซึ่งประกอบไปด้วยรูปทรงต่างๆ ดังนี้ รูปทรงของภาชนะเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู และรูปทรงกระบอก รูปทรงกระบอกเกิดจากการมวลของเส้นที่นำวางเป็นรูปวงกลมเรียงต่อกันเป็นชั้นๆ จนเกิดเป็นรูปทรงกระบอกมีพื้นที่ว่างภายใน ส่วนรูปทรงของกลีบดอกไม้เป็นรูปวงกลมซ้อนกันกลีบเรียงต่อกัน 1 ชั้น วนรอบตัวเกสรดอกไม้ที่เป็นรูปเส้นกันหอย

3. สี

ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้สีเขียว สีแดง สีฟ้า และสีน้ำตาลในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยที่ใช้สีเขียวเป็นตัวแทนตนเอง เนื่องจากผู้สร้างสรรค์เกิดในวันพุธเสมือนเป็นสีประจำตัว นอกจากนี้สีเขียวยังหมายถึงน้ำเขียวที่เป็นเครื่องดื่ม สีฟ้าหมายถึงทะเล และเป็นสีที่ตนชื่นชอบ เมื่อต้องสร้างสรรค์ผลงานจะเลือกสีฟ้าเป็นอันดับแรกก่อนเสมอ ส่วนสีแดงนำมาใช้เนื่องจากผู้สร้างสรรค์เร่งเห็นว่าธรรมชาติของดอกไม้ควรเป็นสีแดง

การเลือกใช้สีในผลงานเป็นสีที่อยู่ในวรรณะเย็นเป็นส่วนใหญ่ คือ สีเขียวและสีฟ้า แต่ในทางกลับกันผลงานนั้นกลับดูมีน้ำหนัก เนื่องจากมีสีแดงที่อยู่ในวรรณะร้อนแทรกเข้ามาจึงช่วยเพิ่มสีสันและความสดใสให้แก่ผลงาน

4. พื้นที่ว่าง

พื้นที่ว่างของผลงานเป็นพื้นที่ว่างเชิงบวกและที่ว่างเชิงลบ ที่ว่างเชิงบวกคือที่ว่างของรูปทรง ส่วนที่ว่างเชิงลบเป็นที่ว่างโดยรอบของผลงานทั้งหมดที่ช่วยแสดงให้เห็นปริมาณของผลงาน และช่วยให้รูปทรงของผลงานนั้นโดดเด่นขึ้นมา ในส่วนของกลีบดอกไม้แสดงให้เห็นพื้นที่ว่างที่เรียกว่า ช่องว่าง หรือช่องไฟ

5. ลักษณะผิว

ลักษณะผิวของผลงานมีลักษณะพิเศษคือความมันเงาและมีความละเอียด ลักษณะผิวในส่วนของกลีบดอกไม้และภาชนะมีลักษณะเป็นคลื่นไม่เรียบเนียน ซึ่งเกิดจากรอยต่อของเส้น และแรงบีบ แรงกดที่เกิดขึ้นระหว่างสร้างสรรค์ผลงาน

จากการศึกษาทัศนธาตุในผลงานของอาสาสมัคร ก. (ภาพที่ 5) ผลงานมีความเป็นเด่นในรูปทรงและสี แสดงถึงความเป็นผู้หญิง มีความอ่อนโยน และยังแสดงความเป็นตัวตนของผู้สร้างสรรค์เข้าไปในผลงานโดยใช้สีเขียวแทนตัวเอง อีกทั้งลักษณะของเส้นภายในผลงานโดยรวมเป็นเส้นโค้ง รูปทรงเป็นรูปวงกลม โทนสีเป็นโทนเย็น พื้นผิวให้ความมันเงาและเบาสบาย ทัศนธาตุทั้งหมดนี้ประสานเข้ากันอย่างกลมกลืนเป็นเอกภาพ แสดงออกถึงความสบาย ผ่อนคลาย เป็นธรรมชาติ ตรงตามเนื้อหาและความรู้สึกที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการถ่ายทอด

ภาพประกอบที่ 5 ภาพผลงานของอาสาสมัคร ก., ประติมากรรมดินน้ำมัน

6.2 อาสาสมัคร ข.

วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

แนวความคิด

อาสาสมัคร ข. เป็นเด็กที่ชื่นชอบการฟังการ์ตูน ภาพยนตร์ และฟังเรื่องสยองขวัญ แรงบันดาลใจในการสร้างงานจึงมีที่มาจากหนังสยองขวัญที่ตนเองชอบฟัง

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

อาสาสมัคร ข. ตั้งใจสร้างผลงานเป็นรูปหม้อดินเผาที่ใช้ประกอบพิธีกรรมไล่ภูตผีตามแบบหนังสยองขวัญและมีการลงอักขระอาคมปิดเอาไว้ จากแนวคิดการสร้างสรรคและผลงานของอาสาสมัคร ข. (ภาพที่ 6) สามารถจำแนกทัศนธาตุพื้นฐานได้ ดังนี้

1. เส้น

ผลงานมีเส้นโครงสร้างที่เหมือนกัน คือเส้นเฉียง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่มั่นคง ภายในผลงานจะเห็นเส้นที่เป็นขอบเขตของสี และขอบเขตของที่ว่างอย่างชัดเจน โดยเส้นที่แสดงขอบเขตของที่ว่างและสีประกอบด้วยลักษณะที่หลากหลาย ได้แก่ เส้นโค้ง เส้นคด เส้นฟันปลา ซึ่งเส้นเหล่านี้ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวผลงาน โดยที่เส้นโค้งให้ความเคลื่อนไหวแบบเลื่อนไหล เส้นคดให้ความเคลื่อนไหวที่ไม่แน่นอน และเส้นฟันปลาให้ความเคลื่อนไหวที่รุนแรง รวดเร็ว

2. รูปร่าง รูปทรง มวล

รูปทรงของผลงานเป็นรูปทรงอิสระที่นำมาประกอบรวมกันจนเป็นกลุ่มก้อนของมวลรูปทรง ซึ่งรูปทรงอิสระนี้จะให้ความเคลื่อนไหวแก่ผลงาน

3. สี

การเลือกใช้สีของอาสาสมัคร ข. เลือกใช้สีตามความชอบของตนเอง คือ สีแดง ส่วนสีเทาเลือกนำมาใช้เนื่องจากเป็นสีที่ดูดีและดูเท่

สีในผลงานสีแดงเป็นสีในวรรณะร้อน ส่วนสีเทาเป็นสีในวรรณะกลางที่สามารถเข้าได้กับทุกวรรณะสี และด้วยปริมาณของสีแดงและสีเทามีปริมาณที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้สีในผลงานเกิดความสมดุล ไม่หนักไปทางโทนใดโทนหนึ่งและสีแดงยังช่วยทำให้ผลงานนั้นดูสนุกสนาน

4. พื้นที่ว่าง

พื้นที่ว่างของผลงานมีทั้งพื้นที่ว่างเชิงบวกและพื้นที่ว่างเชิงลบ พื้นที่ว่างเชิงลบเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ว่างของอากาศโดยรอบผลงานที่แสดงให้เห็นปริมาตรของรูปทรง ส่วนพื้นที่ว่างเชิงบวก คือ พื้นที่ว่างของรูปทรงที่เป็นแบบทึบตัน

5. ลักษณะผิว

ลักษณะผิวของผลงานมีพื้นผิวที่มันเงา เนื้อละเอียด ส่วนพื้นผิวที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์จะมีพื้นผิวขรุขระ ไม่เรียบ นูนออกมาและมีลักษณะเป็นคลื่น

ในบางส่วน รวมถึงรอยกด รอยขีดข่วนที่เกิดขึ้นในผลงานเป็นความตั้งใจของผู้สร้างสรรค์เองที่ต้องการให้เป็นเหมือนร่องรอยของอักขระอาคม ด้วยพื้นผิวที่ขรุขระและมีความหมายนั้นทำให้เกิดความน่าสนใจ สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ เมื่อสัมผัสผลงานโดยตรงจะให้ความรู้เหนียวหนืดและหยาบ

จากการพิจารณาทัศนธาตุในผลงานของอาสาสมัคร ข. ผลงานมีความเด่นในรูปทรงและพื้นผิว และเนื้อหาของงานกับทัศนธาตุจึงมีความสอดคล้องและเป็นหนึ่งเดียวกัน ทัศนธาตุและเนื้อหาในผลงานแสดงให้เห็นถึงเส้นทางจินตนาการและความเป็นเอกลักษณ์ทางความคิดของผู้สร้างสรรค์ ที่มีการวางแผนวางเนื้อหาในการสร้างสรรค์ ตัวผลงานสร้างสรรค์จากรูปทรงอิสระประกอบรวมกันเป็นรูปทรงของหม้อ โดยทิ้งพื้นผิวให้เป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อให้พื้นผิวสื่อความหมายตามเนื้อหาของผลงาน บวกกับโทนสีภายในงานที่เป็นสีแดงหม่นเทาช่วยสร้างอารมณ์ความรู้สึกกลับแก่ผลงาน

ภาพประกอบที่ 6 ภาพผลงานของอาสาสมัคร ข., ประติมากรรมดินน้ำมัน

6.3 อาสาสมัคร ค.

วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

แนวความคิด

แรงบันดาลใจในการสร้างงานของอาสาสมัคร ค. ได้มาจากหุ่นยนต์ของเล่นและการ์ตูนหุ่นยนต์ที่ตนเองชอบดู จึงได้เลือกสร้างผลงานเป็นหุ่นยนต์ปีศาจ โดยเลือกใช้ดินน้ำมันสีดำ สีขาว สีเทา และสีแดง ซึ่งสีดำเป็นตัวแทนความมืดหรือด้านมืด สีขาวเป็นตัวแทนของความดี เด็กชายเอกรินทร์ได้อธิบายไว้ว่าปีศาจนั้นก็ทั้งความดีและความชั่วอยู่ในตัวของมันเอง ผลงานของอาสาสมัคร ค. (ภาพที่ 7) สามารถจำแนกทัศนธาตุพื้นฐานที่ปรากฏบนผลงานได้ ดังนี้

1. เส้น

ผลงานของอาสาสมัคร ค. (ภาพที่ 7) มีเส้นโครงสร้างเป็นเส้นตั้งที่บ่งบอกถึงความสมดุล แข็งแรงและมั่นคง นอกจากนี้ภายในผลงานยังมีเส้นที่แสดงของเขตของที่ว่าง ขอบเขตของรูปทรง และขอบเขตของสี เช่น เส้นรอบนอกที่บอกลักษณะรูปทรงอย่างรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูปทรงกระบอก รูปทรงกลม เป็นต้น โดยมีลักษณะของเส้นและทิศทางของเส้น ดังนี้ เส้นตรง ให้ความรู้สึกแข็งแรง แน่นอน เส้นโค้งวงแคบ ให้ความเคลื่อนไหวที่รุนแรง เส้นโค้งกันหอย ให้ความรู้สึกคลี่คลาย เคลื่อนไหวและการเจริญเติบโต

2. รูปร่าง รูปทรง มวล

รูปทรงของผลงาน คือรูปทรงที่เป็นมวล และมีลักษณะที่บิดัน โดยที่ผลงานมีรูปทรงเรขาคณิตเป็นองค์ประกอบโดยส่วนมาก คือรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นส่วนของลำตัว รูปทรงวงรีเป็นส่วนของแขนทั้ง 2 ข้าง รูปวงกลมที่เกิดจากการม้วนของเส้นเป็นวงกันหอยเป็นเสมือนอาวุธ และรูปทรงอิสระอย่างหยดน้ำเป็นส่วนของศีรษะ

3. สี

การเลือกใช้สีในผลงานอาสาสมัคร ค. เลือกใช้สีดำ สีขาว สีเทาและสีแดง โดยที่สีแดง ให้ความรู้สึกลึกลับถึงพลังพิเศษ สีดำเปรียบเสมือนความมืดหรือด้านมืด สีขาว คือความดี ส่วนสีเทานั้นเลือกนำมาใช้ด้วยความรู้สึกที่ไม่แน่ใจ

การใช้สีภายในผลงานมีโทนสีที่เป็นกลาง เนื่องจากสีดำ สีขาวและสีเทา เป็นสีที่กลมกลืนได้กับทุกวรรณะสี แต่ด้วยผลงานมีการใช้สีที่ตัดกันหรือสีตรงกันข้าม อย่างสีดำและขาว เป็นส่วนที่ช่วยสร้างความน่าสนใจให้แก่ผลงาน โดยเฉพาะสีแดง ที่มีความร้อนแรงอยู่ในตัว ช่วยสร้างความสนุกสนาน ตื่นเต้นและความสดใสให้แก่ ผลงานยิ่งขึ้น ผลงานจึงดูไม่น่าเบื่อหรือจืดชืดเกินไป

4. พื้นผิวว่าง

พื้นที่ว่างที่ปรากฏมีทั้งพื้นที่ว่างในเชิงบวก คือพื้นที่ว่างของรูปทรง และพื้นที่ว่างเชิงลบ คือ และพื้นที่ว่างโดยรอบผลงานที่ช่วยทำให้ผลงานที่มีรูปทรงที่บิดันนั้น ดูมีความหมายและโดดเด่นขึ้นมา

5. ลักษณะผิว

ลักษณะผิวของผลงานมีพื้นผิวที่มันเงา และมีเนื้อที่ละเอียดซึ่งเป็น คุณลักษณะเด่นของดินน้ำมัน ลักษณะผิวภายนอกที่สามารถรับรู้ได้ด้วยตาจะเป็น พื้นผิวที่หยาบ ขรุขระ ไม่เรียบเนียน แต่เมื่อสัมผัสโดยตรงสิ่งที่สามารถรับรู้ได้สิ่งแรก มิใช่พื้นผิวที่ขรุขระ แต่เป็นความรู้สึกที่เหนียวและเหนียวของวัสดุ ดังนั้นพื้นผิวที่สามารถรับรู้ได้ด้วยตาจึงสร้างความสนุกสนานและความตื่นเต้นให้แก่ผู้ดู

ผลงานของอาสาสมัคร ค. มีจุดเด่นในเรื่องความสมดุลของรูปทรง ผลงานแสดงออกถึงความเข้าใจของผู้สร้างสรรค์ในเรื่องสัดส่วนร่างกายและความ สมดุลซ้าย-ขวาที่จะให้ผลงานนั้นสามารถตั้งอยู่ได้ด้วยตนเอง ภายในผลงานจะพบว่าผู้สร้างสรรค์เลือกนำรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้ามาตั้งต่อกันเป็นลำดับให้ดูสูงเด่น แข็งแรง ผลงานสามารถตั้งอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง อีกทั้งผู้สร้างสรรค์ยังแบ่งแยกสัดส่วน ได้ชัดเจนสามารถรับรู้ได้ว่าส่วนใดเป็นหัว และส่วนใดเป็นแขน การวางโครงสร้างสี มีความน่าสนใจเช่นกัน คือสีมีจุดเด่นทางความหมายที่ผู้สร้างสรรค์ตั้งใจให้สีแทน จิตใจของมนุษย์ที่มีทั้งด้านมืดและด้านสว่างอยู่ในตัว เสมือนดังความสมดุลของหยิน และหยาง

ภาพประกอบที่ 7 ภาพผลงานของอาสาสมัคร ค., ประติมากรรมดินน้ำมัน

สรุปผลการวิจัย

จากการที่ได้ลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูลและผลงานประติมากรรมของเด็กตาบอดสนิท เพื่อทำการวิเคราะห์ทัศนธาตุพื้นฐาน โดยใช้ทฤษฎีรูปทรงนิยมพบว่าแนวคิด แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และกระบวนการรับรู้ทัศนธาตุพื้นฐานของเด็กแต่ละคนมีรูปแบบที่แตกต่างกันสามารถแบ่งออกได้ตามนี้

1. **เส้น** เส้นที่ปรากฏบนผลงานเป็นเส้นขอบเขตของรูปทรง เส้นขอบเขตของสี และเส้นขอบเขตของที่ว่าง นอกจากนี้ยังมีเส้นที่ไม่ปรากฏให้เห็น คือ เส้นโครงสร้าง เป็นเส้นพื้นฐานที่เป็นตัวกำหนดรูปร่าง รูปทรงของผลงาน

2. **รูปร่าง รูปทรง มวล** รูปทรงของผลงานทั้งหมดเป็นรูปทรงที่มีมวลส่วนใหญ่เป็นรูปทรงที่ทึบตัน ที่เกิดจากการรวมตัวของรูปทรงต่างๆ เช่น รูปทรงเรขาคณิต ที่ประกอบไปด้วยรูปทรงสี่เหลี่ยม รูปทรงกระบอก รูปทรงกลม เป็นต้น และรูปทรงอิสระ อย่างเช่น รูปหยดน้ำ

3. **สี** สีที่เด็กๆ เลือกใช้มีทั้งวรรณะร้อน และวรรณะเย็น แต่โดยรวมมีการเลือกใช้สีในวรรณะเย็นเป็นส่วนมาก เช่น สีเขียว สีฟ้า ส่วนวรรณะร้อน สีแดง

จะถูกเลือกนำมาใช้มากที่สุด นอกจากนี้ยังมีสีในวรรณะกลาง อย่างเช่น สีขาว สีเทา ที่เลือกนำมาใช้ด้วยเช่นกัน สีในผลงานจึงมีทั้งโทนเย็น และโทนสีที่เป็นกลาง ช่วยแสดงอารมณ์ที่หลากหลายให้แก่ผลงาน

5. **พื้นที่ว่าง** พื้นที่ว่างที่ปรากฏบนผลงานมี 2 แบบ คือ ที่ว่างเชิงบวก และที่ว่างเชิงลบ ที่ว่างเชิงบวก คือเป็นพื้นที่ว่างของรูปทรง ส่วนที่ว่างเชิงลบ คือพื้นที่ว่างบริเวณรอบนอกของผลงานทั้งหมด เป็นที่ว่างที่แสดงให้เห็นปริมาตร ความยาว ความกว้าง ความลึกของผลงานให้เด่นชัดขึ้น

6. **ลักษณะผิว** ลักษณะผิวบนผลงานมักเป็นพื้นผิวขรุขระ ไม่เรียบ และเป็นคลื่น เกิดขึ้นโดยที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ พื้นผิวเหล่านี้เป็นร่องรอยที่เกิดขึ้นระหว่างการสร้างสรรค์ อีกทั้งร่องรอยเหล่านี้ยังช่วยสร้างเสน่ห์ให้แก่ผลงานมากขึ้น

จากการศึกษาทัศนธาตุและวิเคราะห์ผลงานของเด็กตาบอดสนิท ถึงแม้ผลงานโดยรวมจะดูเป็นนามธรรมก็ตาม แต่ด้วยทัศนธาตุต่างๆ ที่แสดงบนผลงานรวมถึงแนวคิดช่วยสร้างเสน่ห์ และความน่าสนใจที่น่าดึงดูดให้แก่ผลงาน รวมถึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์และกระบวนการรับรู้ของเด็กตาบอดสนิทผ่านผลงานประติมากรรมอันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาผลงานศิลปะประเภทต่างๆ และวัสดุต่างๆ เพิ่มเติม เนื่องจากมีผลงานศิลปะประเภท ต่างๆ อีกมากมายที่สามารถนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการรับรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของเด็กตาบอดสนิทมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชูลุด นิยมเสมอ. (2557). **องค์ประกอบของศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สร้อยญา เตรรัตน์. (2560). เสียง สัมผัส กลิ่น มโนภาพ: ผัสสะในโลกของคนตาบอด.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษา
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 16 ประจำปี
การศึกษา 2559 ระหว่างวันที่ 29-30 มิถุนายน พ.ศ. 2560, พิษณุโลก,
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Ingallina, M. (2016). **What each color means, according to a blind person.** Retrieved December 20, 2019, from <https://thought-catalog.com/mia-ingallina/2016/08/what-each-color-means-according-to-a-blind-person/>